

MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK

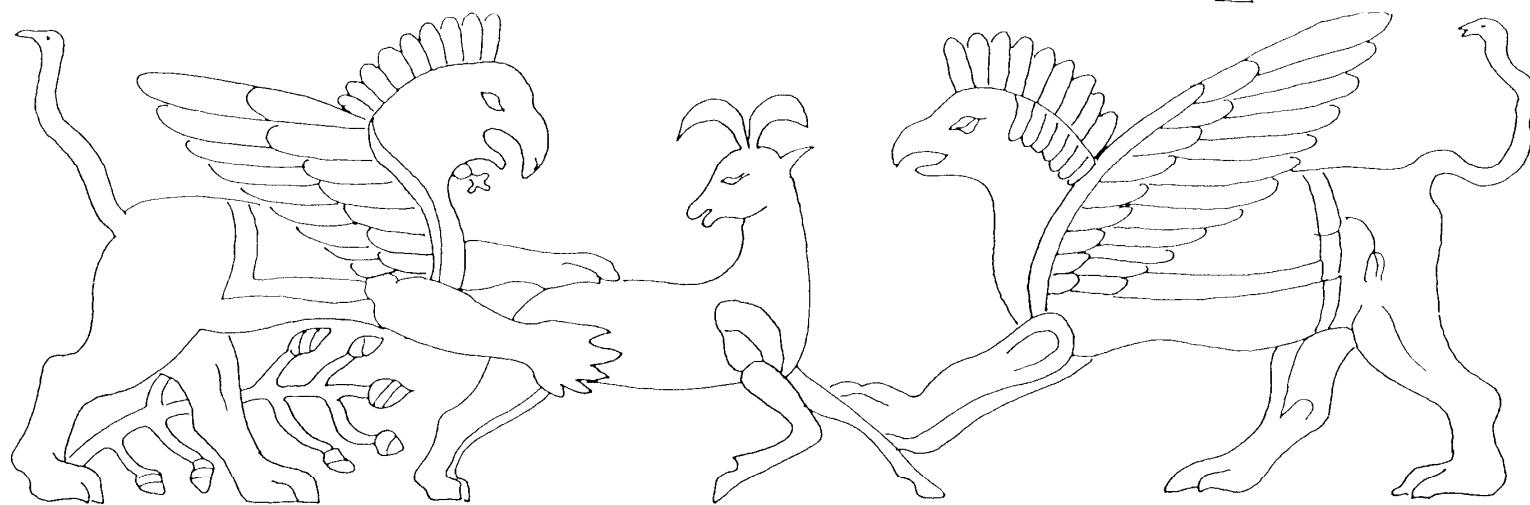
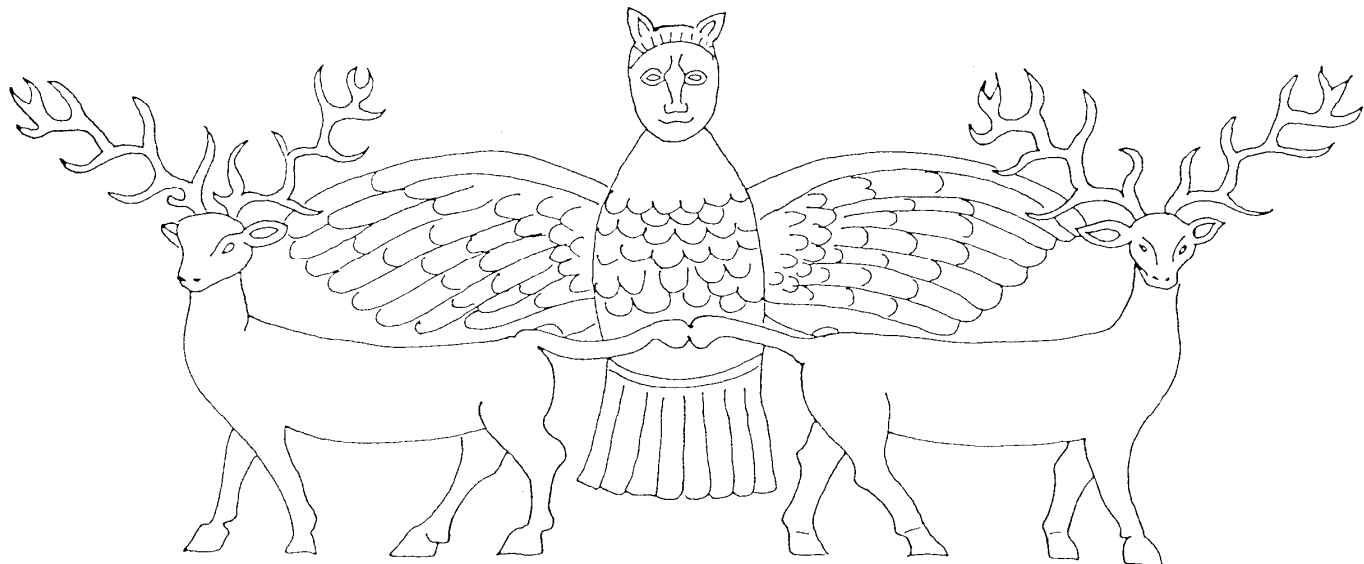
Bérczi Szaniszló, Budapest, 2006

MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK

Bérczi Szaniszló, Budapest, 2006

A két ősi folyamnak, a Tigrisnek és az Eufrátesznek a völgyében, az ókorban több időszakban is, élenjáró civilizáció alakult ki. Az iskolai történelemből jól ismert Sumér Városállamok országát másfél évezreden át maguk a sumérok szervezték meg a Kr. előtti 4. évezredben. Ahogyan később a görögök esetét is ismerjük, csak egy későbbi fejlődési fokozat volt az, hogy az egyik városállam kiterjesztette fennhatóságát a többire. Ur, Uruk, Kis, Lagas is volt ilyen vezető városa Sumérnak. A Kr. előtti 2. évezredben az akkádok hódították meg a sumér városokat, majd az északi asszírok és babiloniak következtek az államszervező szerepben. Mindvégig megőrizték azonban a sumér kor vívmányait. Kramer amerikai történész 27 pontban sorolja föl, hogy mai tudásunk szerint mi mindenben a sumérok voltak az elsők a városi civilizáció megteremtésében: például a korongozó fazekasságban. A legismertebb sumér vívmány azonban az írás és a csillagászat. Götz László hatalmas munkájában (Keleten kél a Nap) kimutatja, hogy a korán magas szintre emelt élelemtermelő közösségek megszervezték azt, hogy kereskedőik telepek sorozatát alkotva begyűjték távoli vidékekről is mindazt, amire a városi civilizációnak szüksége van. A fémeket, a nemes köveket, de a fát is messze vidékről kellett a két folyam torkolatvidékére szállítani. Az élelemtermelő közösségek gyorsan szaporodtak és telepesrajokat bocsátottak ki. Götz László ezzel értelmezi azt a tényt, hogy Eurázsia meghatározó részét ma is ragozó nyelvű népek népesítik be. A két legismertebb ilyen nyelv számunkra a magyar és a török, de ragozó nyelv a japán is. A telepesek magukkal vitték műveltségüket. Ma még nem tudják a régészek pontosan, hogy az öntözéses földművelést is alkalmazó kultúrák milyen időrendi kapcsolatban vannak egymással, de a sumér telepesek a két folyam völgyének északi részéből érkeztek és telepedtek meg a később virágzóvá tett folyamdeltáiban.

Éppen mert olyan széleskörűen kiterjed a sumér hagyatéka azélet minden területére, tapasztalhatjuk, hogy a művészeti hagyományok között is számos olyan van Euráziában, amelyik visszavezethető a sumérokig: életfajelenet, állatküzdelem. A kiásott királysírokban itt Sumérban is találtak kocsitemetkezést, még a Kr. e. 3. évezredből, mint ahogy ezek ismertek a Kárpát-medencéből is. A tatárlaki korongok azt mutatják, hogy az írásművészet is jelen volt ebben a korai időben is a Kárpát-medencében is. Fokozatosan bontakozik ki mindaz, aminek ma is élő hagyománya van nálunk, s megtaláljuk a párját az ősi Mezopotámiában. Daczó Árpád ferences atya Csiksomlyón és környékén találta meg a Babba Mária hagyományban az ősi mezopotámiai termékenységistennőt (holdistennőt). A ma "magyar posta" néven ismert lovasbemutató azt a virtuosus tette idézi föl, amikor a fejedelem vezérállat hátán állt. Ilyen szobrokat, kőfaragásokat ismerünk nemcsak Mezopotámiából, hanem a két folyam forrásvidékén található Uratuból is. Az oroszlánok hátán álló madárlábú termékenységistennő egy londoni kiállításon is látható, de madárlábú leányka szpotat két kígyót a magyargyerőmonostori templom tornyába falazott szobron is. Fokozatosan bontakozik ki a hagyományok széles köre, amik a műveltség rétegződésének erre az igen ősi rétegre vezethetők vissza. Ezekből mutat be néhányat legújabb füzetünk is az Eurázsiai Művészetek sorozat 20. tagjaként. A füzet olvasásához és festéséhez, majd az azt valószínűleg követő további könyvbúvárkodásokhoz is jó kedvet kíván a szerző.

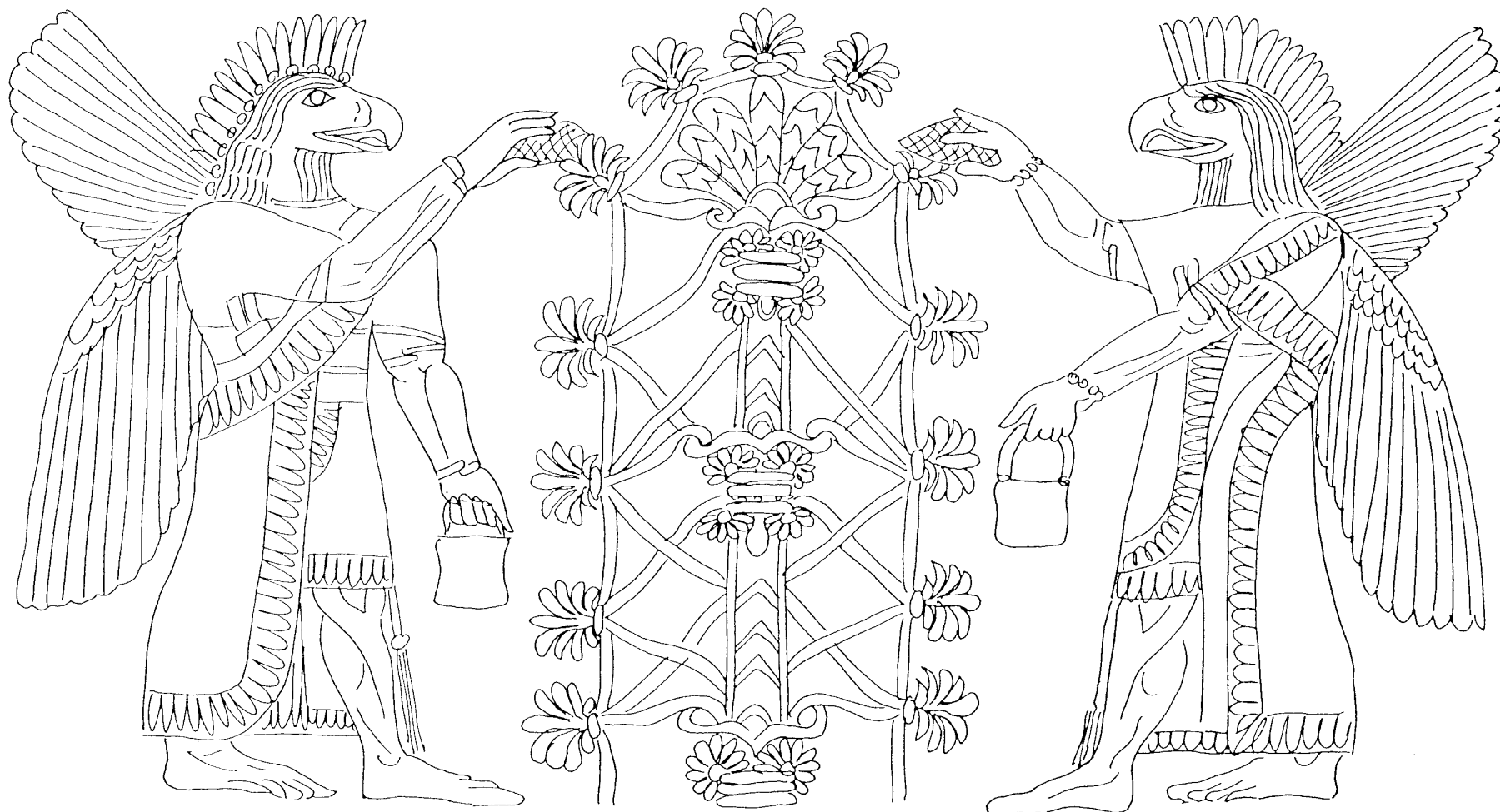

MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK

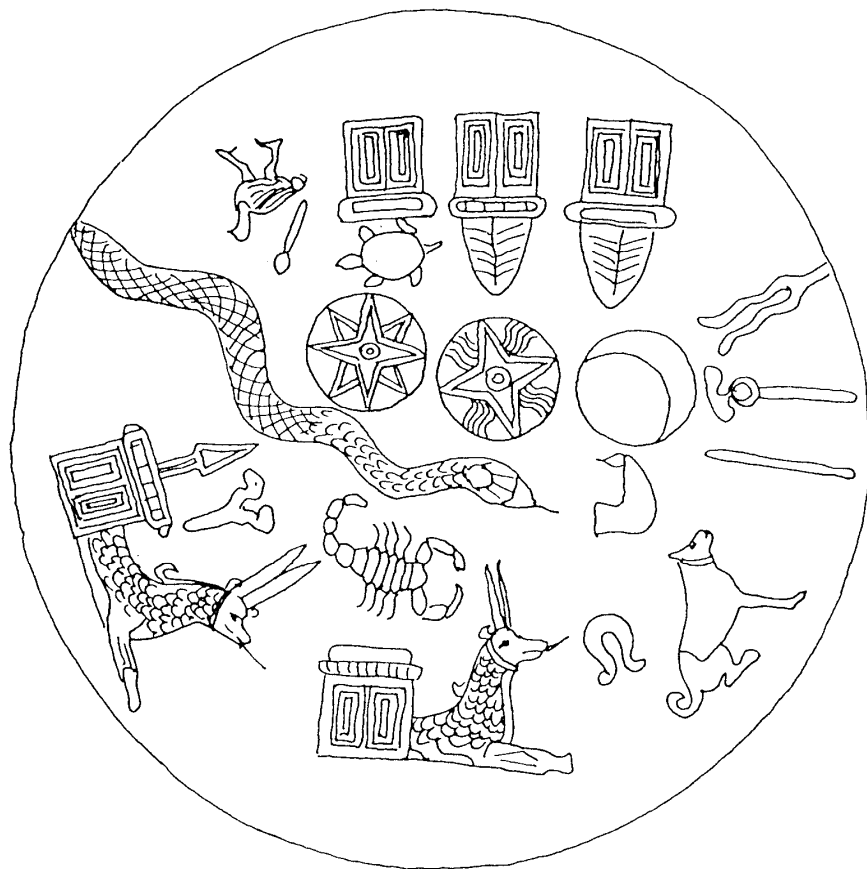
Bérczi Szaniszló, Budapest, 2006

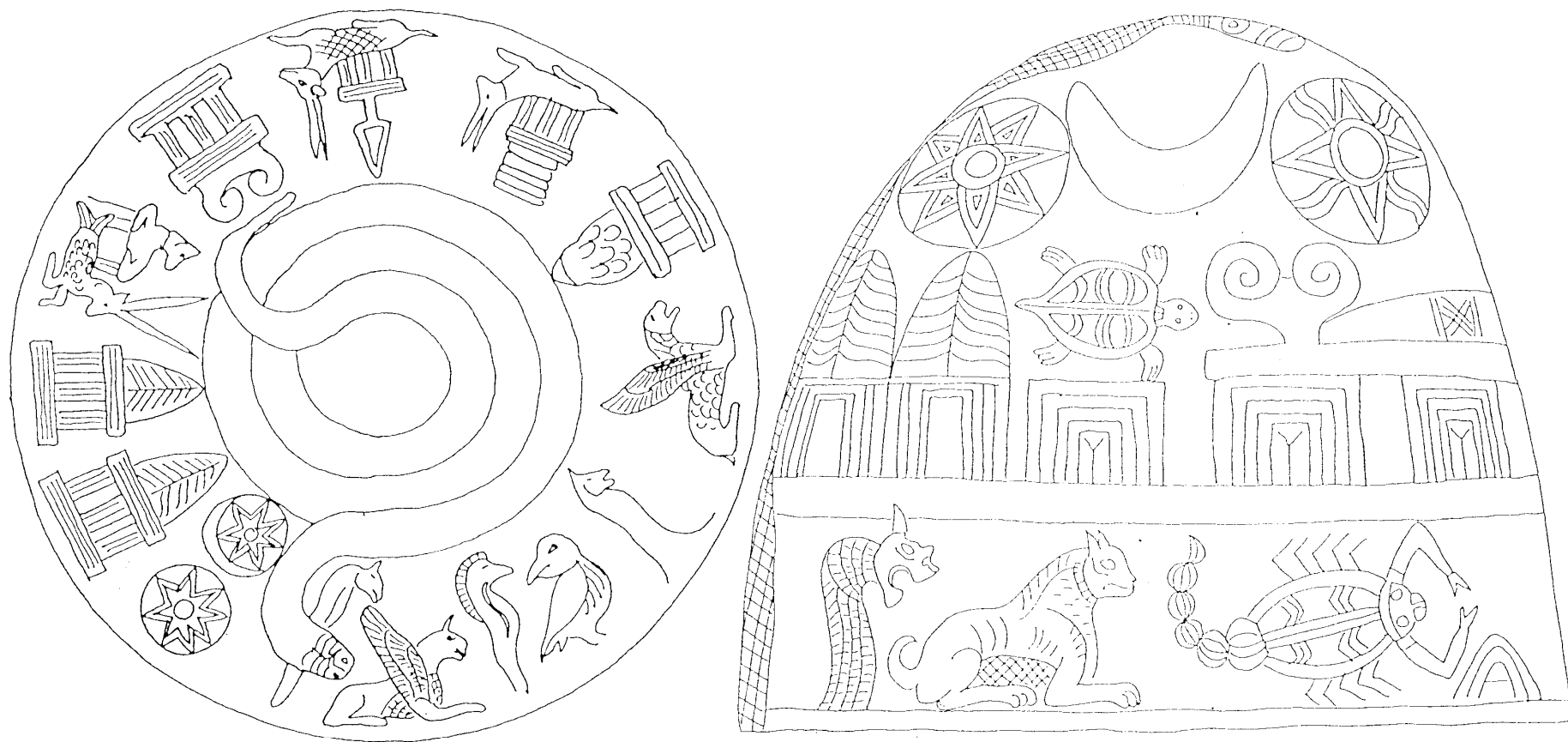
A Sumér városállamokban a megélhetés alapja a földművelés és az állattenyésztés volt. A földművelést a folyók vizének elvezetésével végezték. A gazdasági élet megszervezésekor a magántulajdon megjelölésére is szükség volt: erre használták a pecséthengereket. Mindkét pecséthenger mintája egy életfajelenet, amely jól ismert motívum azóta is az eurázsiai műveltségekben. A halfarkú kecske a későbbi művészetekben gyakori kimerák előfutára. A felső ábra pecséthengere Uruk városából származik a Kr. előtti 4. évezredből.

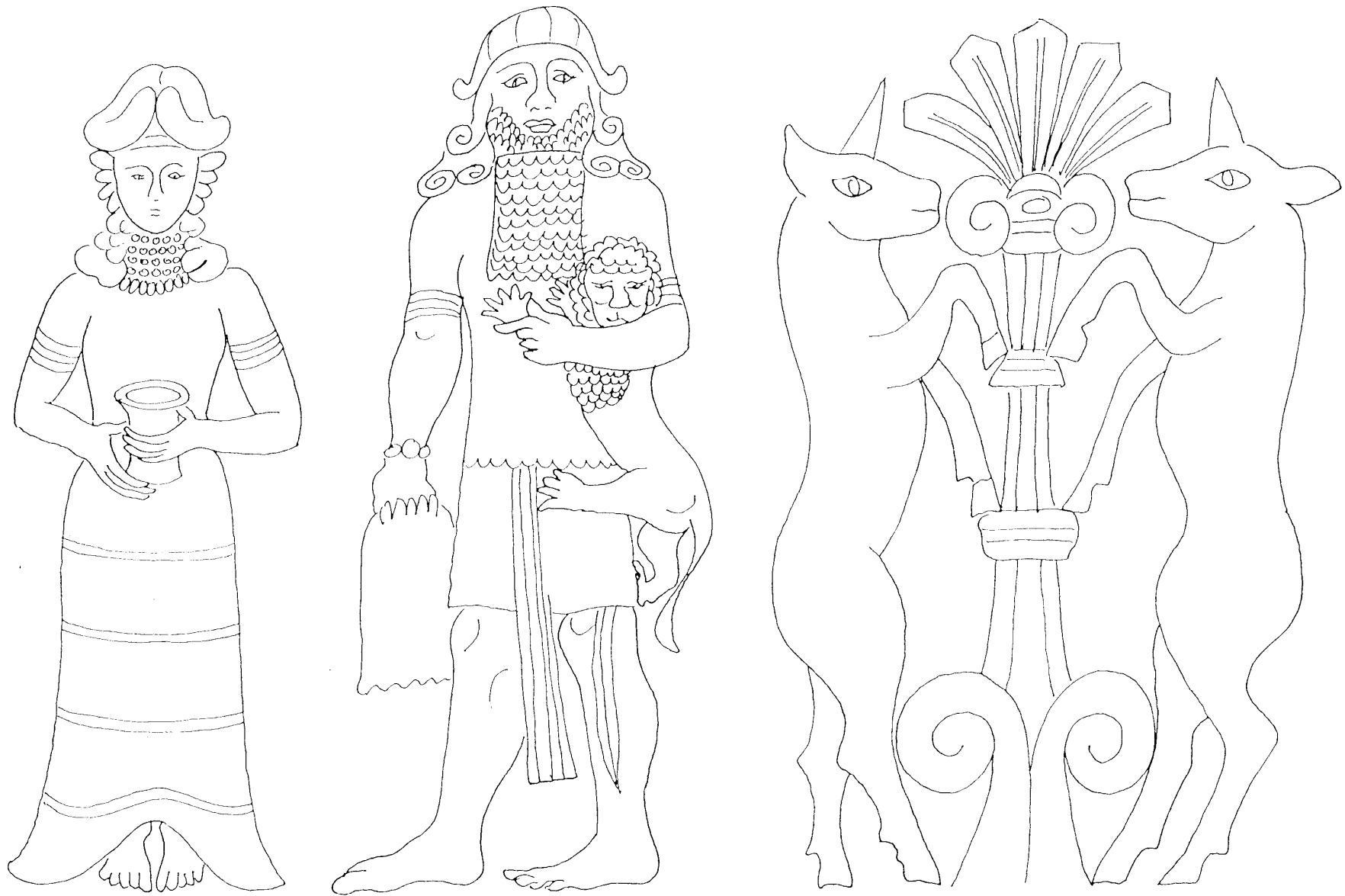
Ahogy a borítón szereplő felső képen is oroszlánfejű sas (egy kiméra) állott a két szarvasbika hátán (Ur cikkurájának díszje volt), úgy itt is két sasfejű szárnyas emberalak áll, életfajelenetet alkotva. Ők végzik a pálmavirágok beporzását. A hatalmas dombormű a palota díszje volt az asszír fővárosban.

Határkövek csillagképeket jelképező állatalakokkal. A ma is használt naptár a sumer-akkád-asszír-babiloni csillagászat negy eredménye. A sumérok osztották föl a kört 360 fokra, mert az jól illett az év hosszához, a 365 naphoz és könnyen volt további részekre osztható. Az állatöv figuráiból is többet láthatunk e határköveken. Három égitestet jelöltek meg: a Napot, a Holdat és a Vénuszt.

A képtükörben három határkövet felülnézetben ábrázoltunk (bal oldali három ábra), egyet pedig oldalnézetben (jobb oldali ábra).

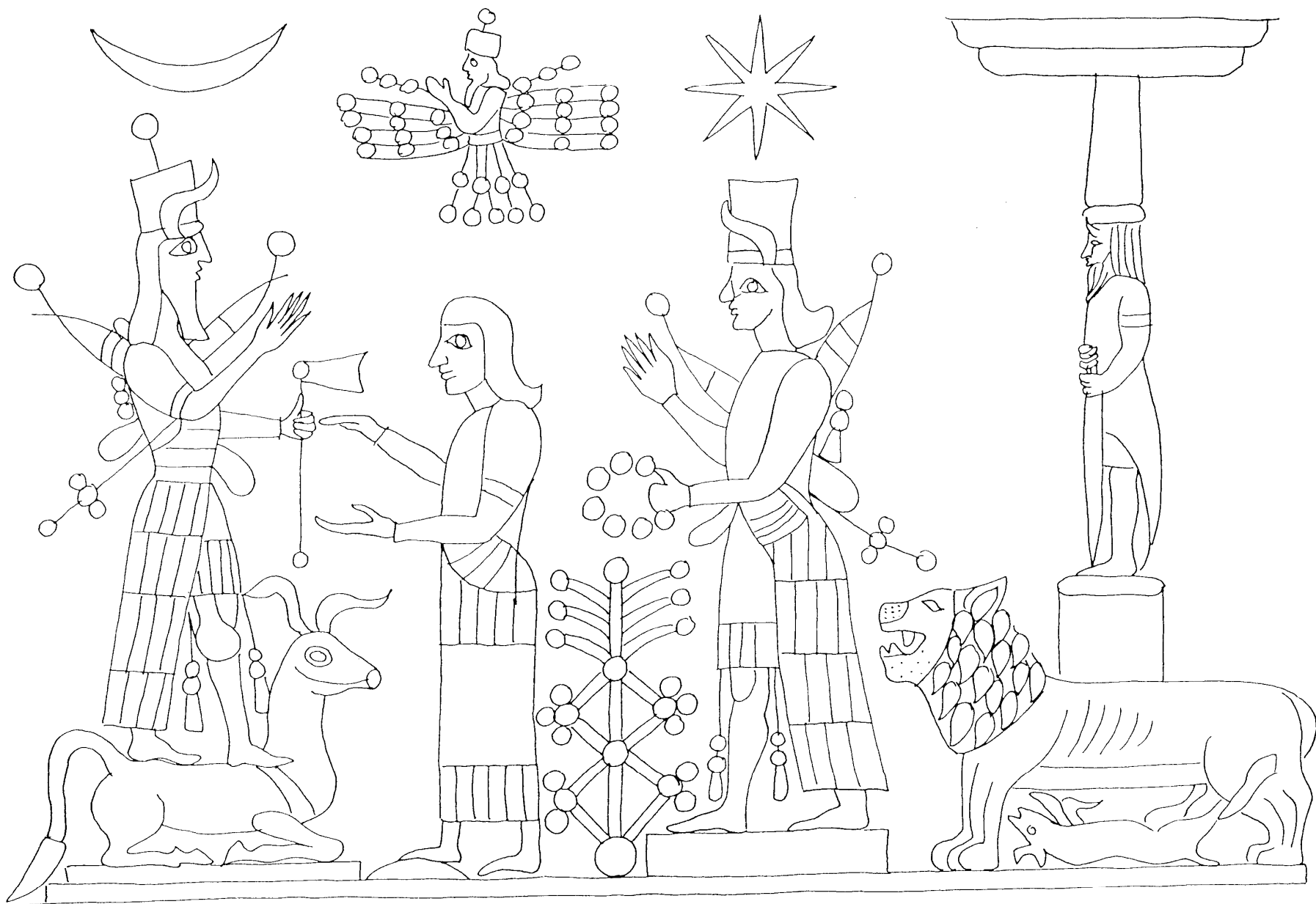

Istennők és nagy erejű hősök népesítik be a sumér-akkád-asszír-babiloni pantheont. Inanna a sumárok termékenység istennője. Főle jobbra egy asszír dombormű hősalakja áll, oroszlánkölyköt szorítva magához. Az életfajelenetben két egyszarvú áll a pálma mellett.

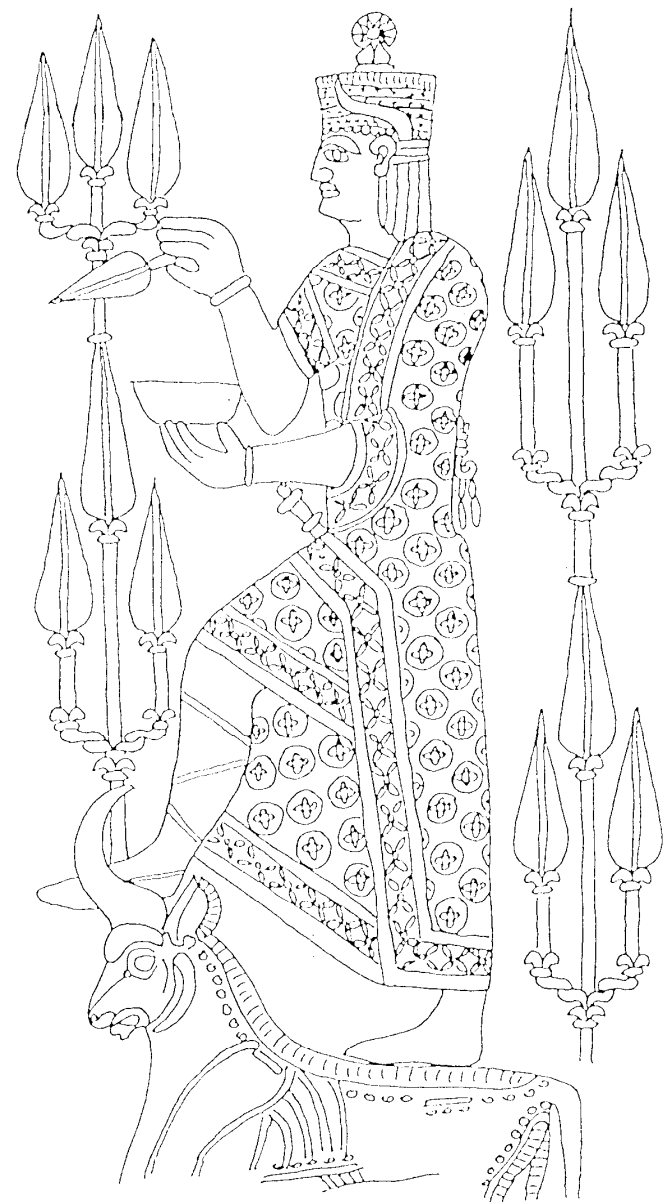

Az ősi krétai domborműn is kecskéket etet a dúskéblű termékenység istennő. A mellette álló királynő a hatalmi jelvényként is használt kettős bárdokat emeli a magasba.

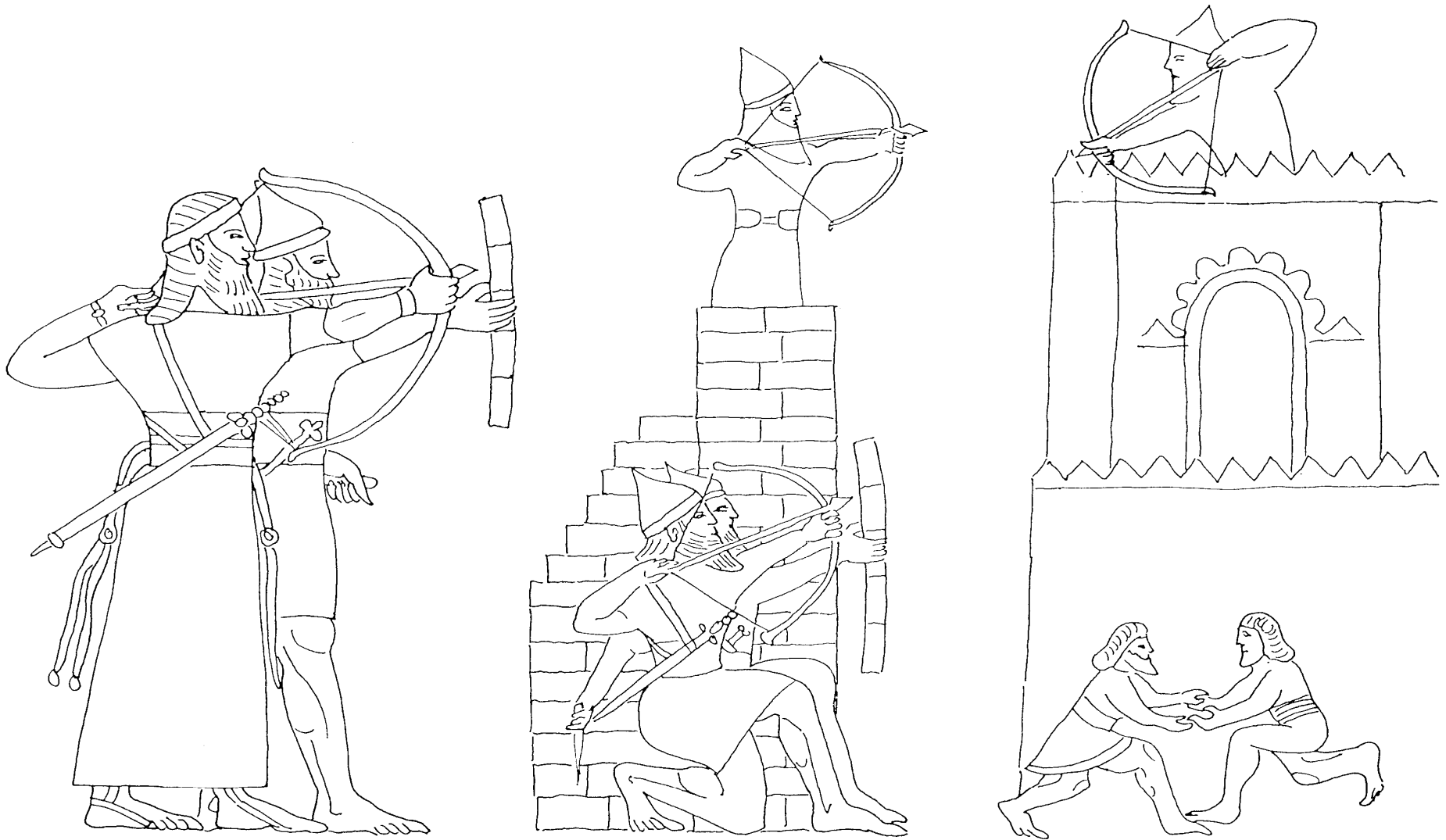
Évezredekén át a hatalom jelképe volt a nemes állat hátán álló vezér. A perzsa király a palotájában számos ilyen szobrot oszlopként alkalmaztak. Balra asszír pecsétgyűrű részletét láthatjuk egy harcos fölavatásának jelenetével.

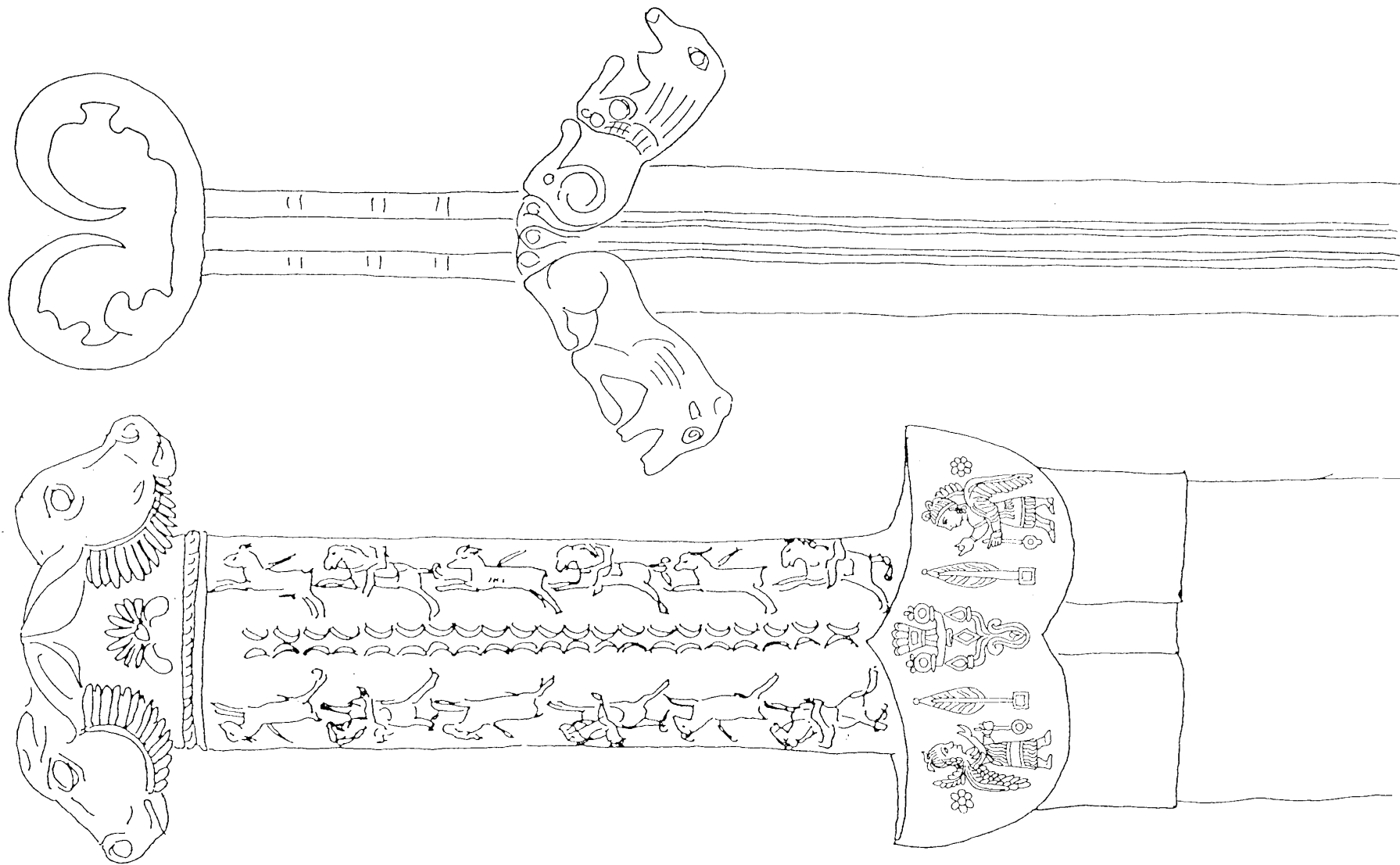
Istár az akkádok szépség - és termékenység-istennője. Inanna a sumér kori szépségistennő, aki itt oroszlánok hátán áll madár lábaival és a tudós baglyok fogják közre. Urartuban szintén a király áll a bika hátán és a a pálmavirágok beporzását végzi.

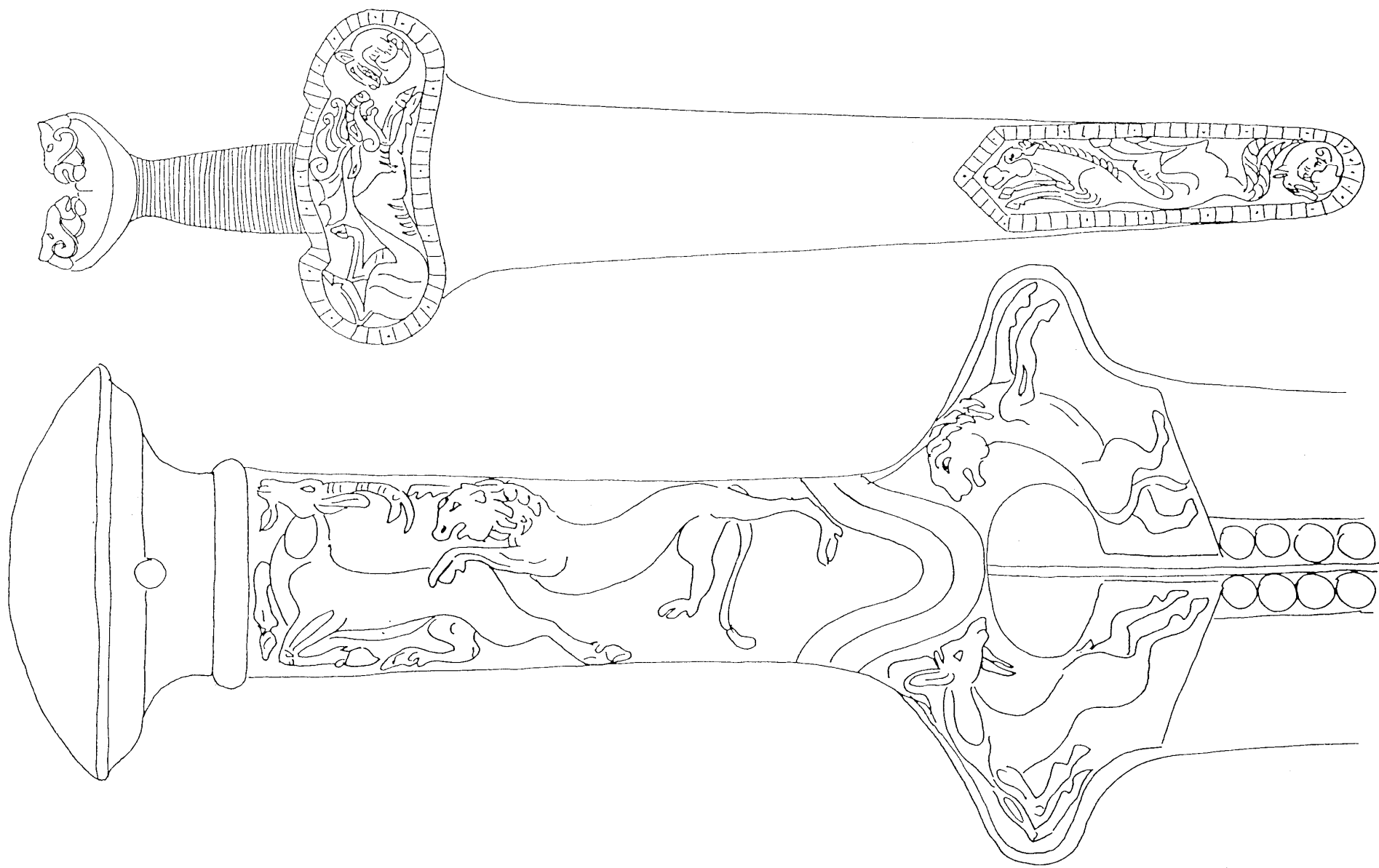
Mezopotámiát az asszírok harcias népe foglalta el a Kr. e. 10. században. Pecséthenger rajzán a király vadászatát láthatjuk. Ezt a témát a későbbi perzsa királyok ábrázolásával is gyakran megörökítették, sőt a Nagyszentmiklósi Kincsen is látható egy ijázzattal összekapcsolt harci jelenet.

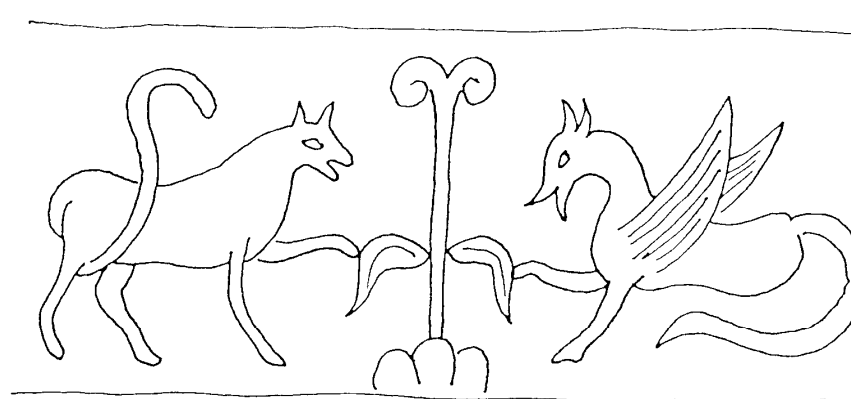
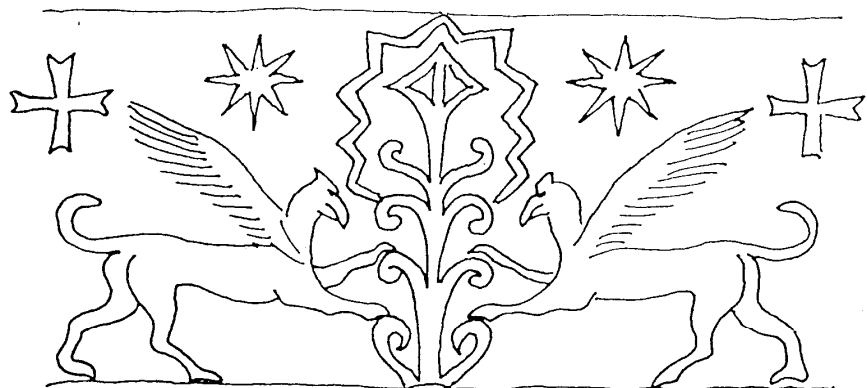
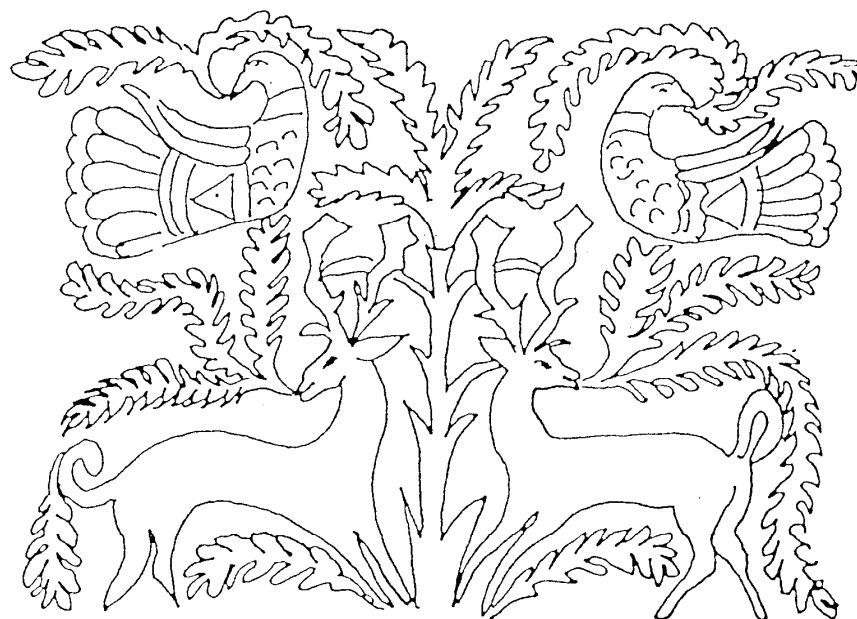
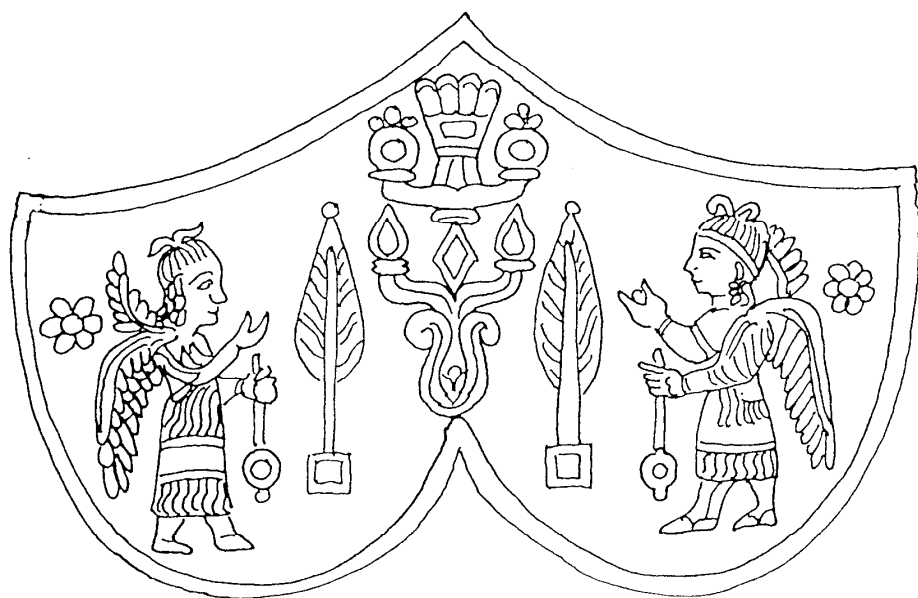
Az asszír hadsereg várostromát mutatják a ködombormű részletei. Érdekes megfigyelni, hogy az íjász mellett egy társa szögmérő eszközt tart és ezzel segíti a pontos célzást. A szerző egykor légvédelmi tüzérségnél szolgált és örömmel fedezte föl ezt a korai technikai eszközt a képeken.

A harc egyik fontos fegyvere volt a kard és a tőr. Az alsó ábrán látható, bikafejes markolatgomb-díszítésű kelemesi tórt (az Ermitázsban van kiállítva) a szkíták korában készítették és halomsírban találták királyi temetkezésen. A felső képen egy Erdélyben, Aldobolyon talált hun kori kard markolatát láthatjuk.

Az alsó tör díszítésén szintén a sztyeppéről jól ismert jeleneteket láthatjuk. Ez a tör azonban ókori Krétán került elő. A szkíta-hun művészet másik állatfejes töre is királyi temetkezés dísztárgya volt.

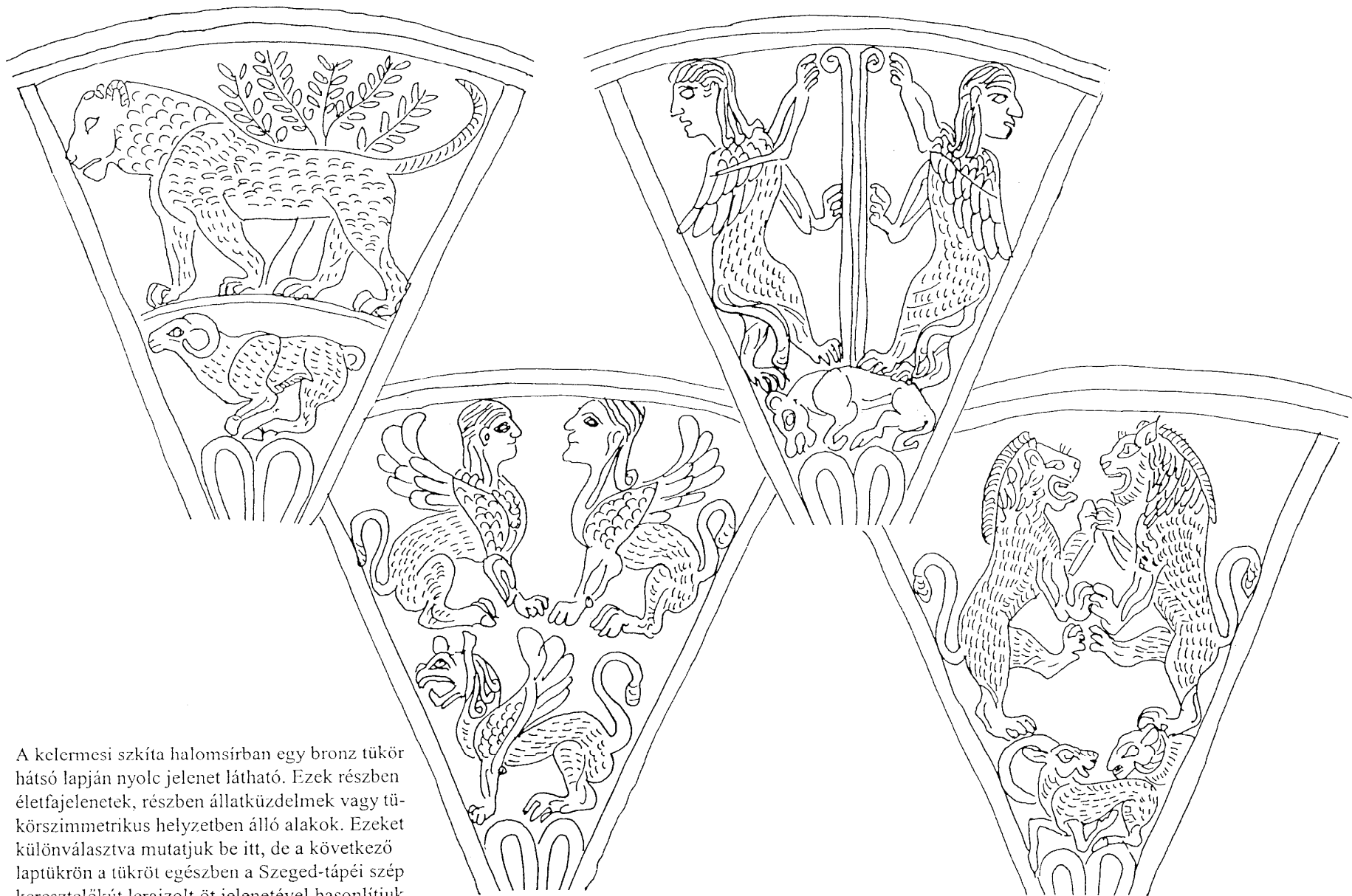
Életfajelenetek 2500 évvel ezelőtt a keletkezési kardmarkolaton és közelmúltban készült hímzésen. Az ősi kultusz kecskéinek, vagy más patás állatainak, a pálma-életfát megporzó királyainak vagy szárnyas griffjeinek helyét később ragadozók, szarvasok és madarak vették át. Az alsó jelenetek pecséthengerekről valók.

Állatküzdelmi jelenetek Mezopotámiából és Euráziából. A jobb felső képen a Kafadziban (Kefajahban) talált csésze frizéből vett részletet láthatjuk (Kafadzi Bagdadtól keletre, Irakban van.) Az oroslán bikára támad és ragadozó madár is részt vesz a küzdelemben. Párját ordoszi bronzon láthatjuk, alul pedig egy csészen szarvasokra támadó griffeket Krétán talált csontesészfáragáson.

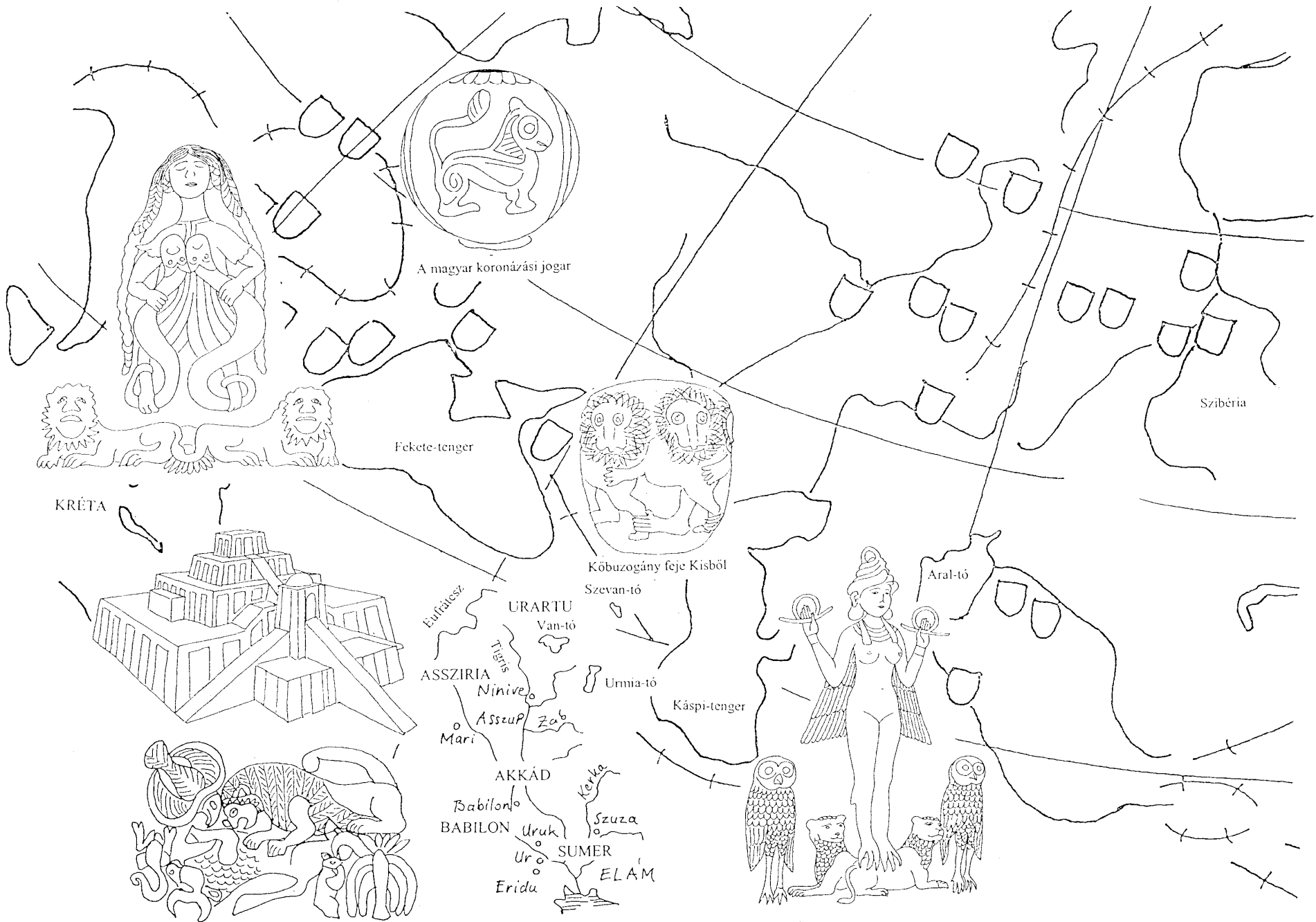
A kecskesi szkíta halomsírban egy bronz tükör hátsó lapján nyolc jelenet látható. Ezek részben életfajelenetek, részben állatküzdelmek vagy tükröszimmetrikus helyzetben álló alakok. Ezeket különválasztva mutatjuk be itt, de a következő laptükrön a tükröt egészben a Szeged-tápéi szép keresztelőkút lerajzolt öt jelenetével hasonlítjuk össze.

A Szeged-Tápien látható keresztelőkúton életfajelenetek sorakoznak. A tápei templom keresztanyámnak, Magyar Jolánnak kedves temploma volt és a szerző többször járt ott, de csak 50 éves korában fedezte föl az életfajelenetekkel díszített csodálatos faragású régi keresztelőkutat, amikor lányainak és keresztlányának megmutatta az Árpád kori épületszármazékot.

Középen áll a kelemesi tükör rajza, melyet a Szkíta kifestőben már bemutatunk. A szabadon maradt ablakba mindenki rajzolhat egy hasonló életfajlenetet saját megfogalmazásban, vagy fölkeresheti a tápéi templomot, hátha időközben elmozdították mellőle az ott álló nehéz bútorokat, amik eltakarták a hiányzó három jelenetet.

A magyar koronázási jogar

Fekete-tenger

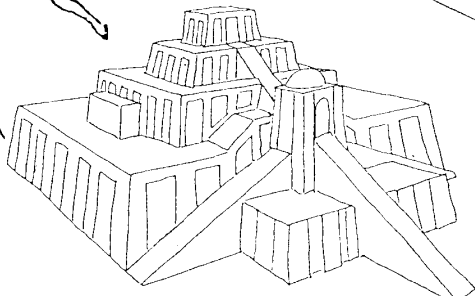
Kőbuzogány feje Kisböl
Szevan-tó

Aral-tó

Szipéria

KRÉTA

Eufratesz
 URARTU
 Van-tó
 ASSZIRIA
 Tigris
 Ninive
 AsszuP
 Mari
 Zab
 Urmia-tó
 Káspi-tenger
 AKKÁD
 Babilon
 Uruk
 Ur
 Eridu
 SUMER
 ELAM
 Kerka
 Szuza

Ezt a munkámat Dankó Lászlónak és Nagy Tibornak ajánlom

**AZ ÓKORI EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK
SOROZATBAN MEGJELENT (2007 januárjáig)**

1. HONFOGLALÁS KORI KIFESTŐ - 1996
2. RÓMÁNKORI TEMPLOMKAPUK - 1998
3. SZENT LÁSZLÓ KIFESTŐ - 1999
4. SZENT ISTVÁN KIRÁLY EMLÉKEZETE - 2000
5. KELTA KIFESTŐ - 2000
6. VIKING KIFESTŐ - 2000
7. SZKÍTA KIFESTŐ - 2001
8. KAZETTÁS MÉNNYEZETEK - 2002
9. JAPÁN, A FELKELO NAP ORSZÁGA - 2002
10. 1000 ÉVES MAGYARORSZÁG - 2002
11. IRÁNI KIFESTŐ - 2003
12. KAUKÁZSIAI MŰVÉSZET - 2003
13. KÖZÉP ÁZSIAI MŰVÉSZET - 2003
14. A HUNOK MŰVÉSZETE - 2003
15. ÓKORI KRÉTAI ÉS GÖRÖG MŰVÉSZET - 2004
16. AT ÖRMÉNYEK BIBLIA-MŰVÉSZETE - 2004
17. ETRUSZK, RÓMAI ÉS TOSZKANIAI MŰVÉSZET - 2004
18. ÓSI KÍNAI MŰVÉSZETEK - 2004
19. SZIBÉRIA MŰVÉSZETEK - 2005
20. MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK - 2006

Hálával és szeretettel gondolok mindazokra, akik valamilyen formában segítettek az Eurázsiai Művészetek kiállítási füzet-sorozat napvilágra hozását: Bánsági Tamás, Bánsági Mária, Bérczi Alajos, Bérczi István, Bérczi Katalin, Bérczi Zsófia, Bíró Mária, Cech Vilmos, Deákné Demjén Ilona, Deák Gyula, Detre Csaba, Dobos László, Fabriczy Anikó, Földi Tivadar, Fröhlich András, Gulyás Balázs, Gulyás Pálné, Hudoba György, Kabai Sándor, Kiss Adám, Kiss Ulrich, Kiszél Vilmos, Kovács Zsolt Imre, Kubovics Imre, László Gyula, Lukács Béla, Magyar Györgyike, Matyasovich Henrik, Miura Yasunori, Muzslay István, Nagy Dénes, Ogawa Tohru, Pap Gábor, Péter Júlia, Péter Borbála, Sára Endréné, Szabó László, Szili István, Szőkefalvi Nagy Erzsébet, Takahito Mikasa hg., Takaki Ryuji, Tóth Albert, Veszeloyszky Endréné

**AZ EURÁZSIAI MŰVÉSZETEK SOROZAT
MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZETEK CÍMŰ KIFESTŐKÖTETÉT**

kiadja a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete
és az UNICONSTANT, Budapest, Püspökladány

MEZOPOTÁMIAI MŰVÉSZET: ISBN 978 963 87437 0 1
Bérczi Szaniszló, Budapest, 2006

Tartalom:

- [1] Bakay K. (1997, 1998, 2005): *Östörténetünk régészeti forrásai. I. II. III.* Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc; [2] Bérczi Sz. (2005): *Adalathozontok Euráziában I.* TKTE-ZMTE, Budapest; [3] Brentjes, B. (1973): *Drei Jahrtausende Armenien.* Koehler et Amelang, Leipzig; [4] Csomor L. (1996): *Öfelsége a Magyar Szent Korona.* Szekesfehervár; [5] Daczó Á. (2002): *Csiksomlyó titka.* Pallas-Akadémia K., Csikszerecs; [6] von Gamber O. (1978): *Waffe und Rüstung Eurasiens.* Klinkhardt und Biermann, Braunschweig; [7] Ghirshman, R. (1964): *Persia. From the Origins to Alexander the Great.* Thames and Hudson, London; [8] Götz L. (1995): *Keleten két a Nap.* Püski, Budapest; [9] Hajnóczy Gy. (1973): *Az építészet története. Ókor.* Tankönyvkiadó, Budapest; [10] Hood, S. (1978): *The Arts in Prehistoric Greece.* Norwich; [11] Hoppál M., Jankócs M., Nagy A., Szemadám Gy. (1990): *Jelképtár.* Helikon, Budapest; [12] Huszka J. (1930): *A turáni magyar ornamentika művészete.* Budapest; [13] Kádár, I. (1996): *Urartu. Emlékek. (Memorabilia.)* Püski, Budapest; [14] László Gy. (1974): *A népvándorlások művészete Magyarországon.* Corvina, Budapest; [15] Maryon, H., Plenderleith, H.J. (1954): *Fine Metal-Work. In: A History of Technology.* Eds: Singer, C., Holmyard, E.J., Hall, A.R. Clarendon, Oxford; [16] Miniaev, S. (1995): *New finds of Xiongnu decorative bronzes and a problem of origin of "geometrical style" in Xiongnu art.* *Archaeological News*, 4. Sankt-Petersburg; [17] Möser Z. (2001): *Az ősök udvarában.* Fekete Sas Kiadó, Budapest; [18] Rolle R. (1980): *Die Welt der Skythen.* Bucher, Luzern und Frankfurt; [19] Ruygenko Sz. I. (1953): *Kultura naszelnyija gomava Altaja v szkifszkoje vremenja.* Akademiya Nauk Sz. Sz. Sz. R. Moskva i Leningrad; [20] Talbot-Rice, T. (1965): *Ancient Arts of Central Asia.* Thames and Hudson, New York; [21] Time-Life (2000): *Sumer: Az Éden városai.* Kner, Gyoma; [22] Tolsztoz Sz. P. (1950): *Az ősi Chozecm.* Hungária, Budapest; [23] Záhonyi A. (2005): *Ósi titkok nyomában.* Miskolci Bölcsész Egyesület, Miskolc;

